

Miloš Melzer

ANEŽKA ŠULOVÁ

obrazy ze života
na vesnicích severozápadní Moravy
ve druhé polovině 19. století

Anežka Šulová

(*1887 - †1954)

Miloš Melzer

ANEŽKA ŠULOVÁ

obrazy ze života
na vesnicích severozápadní Moravy
ve druhé polovině 19. století

NAKLADATELSTVÍ PAVEL ŠEVČÍK - VEDUTA
ŠTÍTY 2014

Poděkování

Autor děkuje za spolupráci a podněty při zpracování publikace. Jmenovitě se především sluší uvést Etnologický ústav AV ČR, pracoviště Brno. Mgr. Andrea Zobačová pozůstalost Anežky Šulové postupně předkládala k rešerším a technicky zpracovala její vybrané části. Nelze opomenout Vlastivědné muzeum v Šumperku. Mgr. Márii Kudelové náleží dík za výběr převážné části obrazové přílohy. V neposlední řadě bych chtěl ještě poděkovat pracovníkům Státního okresního archivu v Šumperku a Technodromu – technickému muzeu v Hosticích.

Úvod

Anežka Šulová (19. 12. 1877 Olšany – 4. 12. 1954 Ruda nad Moravou)^{1/} představuje mimořádnou osobnost, která sbírala a zapisovala lidovou slovesnost v oblasti, jež byla dlouhou dobu mimo zájem badatelů. Narodila se v kraji, který byl výspou českého osídlení.^{2/}

Podle národnostní mapy sestavené na základě sčítání obyvatelstva v roce 1930 tvořily na území politického okresu Šumperk katastry obcí Písařov, Janoušov, Štědrákova Lhota a Český Bohdík (dnes Bohdík) nejsevernější výběžek s českými vesnicemi na severozápadní Moravě a obec Hostice, kde A. Šulová vyrůstala a strávila polovinu svého života, leží jen o něco jižněji od uvedených lokalit. Region sice nepatřil k národopisně lákavým, a proto většinou místní zaujatí jedinci z řad venkovské inteligence či z lidových vrstev ve svém prostředí, v rodině, od sousedů, starších pamětníků i ze svých vlastních vzpomínek zapisovali nejrůznější projevy lidového života, tradice a lidové kultury. To bylo také životním posláním A. Šulové.

Jako pilná a nadaná sběratelka zachytila folklorní bohatství rodného kraje. Její záznamy lze rozdělit do pěti tematických celků: písně včetně zvykosloví a dětského folkloru; pověsti a pohádky; místní přísloví, rčení, anekdoty a humorky; slovník místního nářečí; zápisy věnované podomácké výrobě, bydlení, stravě apod. A. Šulová měla i literární ambice. Napsala okolo sta realistických povídek z venkovského prostředí, čtyři jednoaktovky pro lidovou scénu, tři knížky pro děti a obsírný román z období husitských válek s názvem *Ze starých časů*.

Záznamy zpracovávala v období let 1900 – 1930, ale protože zapisovala od starší generace a vlastní vzpomínky z mládí, vytvořila obraz lidové kultury druhé poloviny 19. století. Bohatstvím a úrovní můžeme její sběratelskou práci srovnávat s výsledky nejlepších českých a moravských sběratelů. Představuje jeden z nejdůležitějších pramenů pro poznání lidového podání a lidové kultury ve starším období.

1/ I když značnou část svého života prožila v Hosticích či Rudě nad Moravou, místem jejího narození byly Olšany, jak vzpomíná v nedatovaném dopise B. Indrovi, někdy z počátku padesátých let 20. století. *Můj otec byl druhorozený syn ze statku, kde se říkalo u Hadamů. Statek dostal starší syn a můj otec byl 14 let na vojně v Itálii. Otec mu slíbil, že než se vrátí, vystaví mu chalupu. Otec se vrátil, oženil se a chalupa nebyla hotová. Koupil tedy pro něj chalupu v Olšanech a v Hostýzy pomocí všech stavěli. Když bylo hotovo, hned jsme se stěhovali. Byla jsem prý týden stará, když mě vezli na žebříňáku.* Srov. Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, matriky, Olšany 1867-1884, inv. č. 7914, čís. 67.

2/ Jedna z prvních zpráv o národnostním charakteru kraje byla uveřejněna v časopisu *Moravia* z roku 1815 v článku *Grundrisse zur Ethnographie Mährens* z pera K. J. Jurende: Podhoráci jsou sice nazýváni ti, kdo žijí na úpatí hor a netvoří tedy žádný vlastní kmen; Horáky a Podhoráky jsou však nazýváni zejména čeští Moravané, kteří obývají hornatý a lesnatý kraj - území i s velkou rozlohou – na severozápadě země. Jejich hranice jsou přibližně na severu Březová, Mohelnice, Štítý, Ruda...

Bohatou folklorní látku získávala na besedách. Krajevou zvláštností byly oddělené besedy mužů a žen. Informace o vyprávění na mužských besedách měla od svých strýců nebo jiných známých. Také na prástkách se vyprávěly pověsti, historicky a zpívaly písně. Vyprávění bylo na programu při draní perí, ale pro charakter práce se téměř nezpívalo.

Hodnota zápisů spočívá v dokumentární úplnosti, detailnosti a přesnosti. Z metody její práce vyplývá, že nepoživovala záznamy jednotlivých variant bezprostředně po vyslechnutí. Do svého záznamu s odstupem času uvedla text, do kterého vlastně shrnula všechny varianty několikrát slyšené od různých interpretů. Proto také u ní postrádáme informace o vyprávěči či zpěvákovi i přesné datum doby zápisu.

Ze sběratelských záznamů A. Šulové byla publikována nepatrná část. Jako první uveřejnil dvacet pět pověstí B. Indra pod titulem *Lidové zkazky severomoravského Horácka* (Šumperk 1932, 2. vydání Štíty 2001). Na základě textu písně zpívaném A. Šulovou vydal B. Indra v edici *Hlasy domova sv. 1 Šel jest svatý Petr s Kristem Pánem* s podtitulem *Moravská lidová legenda* (Pánov 1940). V téže edici jako 2. sv. v autorství A. Šulové vyšel svazček s titulem *Když se předl len* (Pánov 1942) s kapitolami *Poslední tkadlec*, *Když se předl len*, *Jak se u nás bílilo plátno*, *Horácký plátěný kroj*. Více se za života A. Šulové v tisku neobjevilo. V roce 1956 vybrali K. Fojtík a O. Sirovátka do antologie *Veselosti nikdy dosti* (Brno 1956) pět ukázek a v knize *Pohádky z Moravy* (Praha 1959) byly dvě ukázky ze sbírky A. Šulové. Částečným zadostiučněním bylo vydání jednatřiceti pověstí a vyprávění s uvedeným autorstvím a pod titulem *Obr na Šošole* (Ostrava 1964, 2. vydání Štíty 1999). Z dialektu text převyprávěla E. Kiliánová a v doslovu O. Sirovátka odborně vysoko ocenil život a dílo A. Šulové. Při srovnávání textů v doposud uveřejněných titulech je zřejmá široká paleta nabídky zápisů. Jen v jednotlivostech se objevují stejná témata, například novelistické příhody Šilperáků (dnes Štíty) z tzv. moravského Kocourkova.^{3/}

A. Šulové se sice nepodařilo z obsáhlých dílčích záznamů vytvořit ucelenou publikaci o životě, tradici a kultuře severomoravského lidu. Zanechala však národopisné a vlastivědné dílo nadregionálního významu o jednotlivých stránkách lidového života a tradicích, které si zaslouží nejvyšší pozornost.

3/ Životu a dílu Anežky Šulové bylo věnováno několik studií.

VETTRL, Karel: Ze života a práce severomoravské sběratelky Anežky Šulové. *Český lid* 43, 1956, č. 1, s. 29 – 32.

ŠRÁMKOVÁ, Marta – SIROVÁTKA, Oldřich: Rukopisné prameny k poznání severomoravské lidové písně. *Severní Morava*, sv. 24, 1972, s. 31 – 40.

SIROVÁTKA, Oldřich: Nad národopisným dílem Anežky Šulové. *Severní Morava*, sv. 34, 1977, s. 68 – 70.

MELZER, Miloš: Anežka Šulová a Bohuslav Indra (korespondence z let 1928 až 1953). *Severní Morava*, sv. 88, 2005, s. 23-33

MELZER, Miloš: Život na vesnici severozápadní Moravy v zápisech Anežky Šulové. *Museum Vivum*, III. roč. – suplementum, Rožnov pod Radhoštěm 2007, s. 173 – 178.

Jak šel život

Narodila se manželům Vénosovým z Hostic.^{1/} Otec (1831) jako mladší syn z hospodářství musel nastoupit vojenskou službu a čtrnáct let sloužil v italském Miláně. Podle vzpomínek v rodině se tradovalo, že „uměl italsky tak dobře jako moravsky“. Po návratu z vojny se oženil s Aloisií rozenou Kozákovou (1843) a bydleli v Hosticích na chalupě s číslem 107.^{2/} Rodinu velmi brzy zasáhla tragédie, na kterou A. Šulová vzpomínala:

Otec šel jednou k večeru se dvěma sousedy Kudláčkem a Hedem z pole. Jeden nesl na rameni rádlu, protože oborávali brambory na poli za lesem. Hajný Hurban si myslel, že nesou ukradený strom a vystřelil. Trefil otce, který zůstal na místě ležet, sousedé šli domů a o otce se nestarali. Když se matka dověděla, co se stalo, běžela k lesu. Zaslechla otce sténat. Ležel na kameni u cesty a nemohl vstát. Matka jej naložila na trakař a zavezla domů. Rána nedožil. Hajný tvrdil, vystřelit nechtěl, že zahákl s puškou o keř a vyšla rána.^{3/}

Matka se s dvěma malými dětmi, Anežce byly dva roky a sestra Marie^{4/} byla o rok mladší, stala vdovou a již se nevdala. Sama pracovala na malém hospodářství, k chalupě patřilo 13 měřic (2,49 ha) vozila hnůj na pole, sklízela a mlátila obilí. Aby nemuseli kupovat dřevo na topení, chodila sbírat dříví do lesa a v nůši na zádech přinášela domů. Těžká práce ovlivnila její slábnoucí zrak. Na nouzi nevzpomínala, tak jako ve většině rodin se jídlo připravovalo hlavně z brambor a mléka.

1/ Hostice (Velká a Malá Hostyz jsou poprvé doloženy v roce 1397) leží na horských stráních svažujících se do údolí. Vesnice byla součástí rudského panství. Zdejší obyvatelé se ve druhé polovině 19. století věnovali zemědělství, někteří byli zaměstnáni v nedaleké papírně v Alojzově. V obci byla rozšířena podomácká výroba nitěných knoflíků a začátkem 20. století se objevila i výroba kartáčů.

G. Wollny ve svém díle Die Markgrafschaft Mähren, V. Band, Olmützer Kreis, Brünn 1839 uvádí 667 obyvatel (313 mužů a 354 žen).

2/ Podle výsledků bádání M. Rupricha, který zdokumentoval z pramenů řadu podrobností o životě a rodině A. Šulové, můžeme doplnit údaj především z prvních let života. Matka si vzala vdovce Josefa Vénose, kterému první manželka zemřela v roce 1866 na cholera. Měl s ní dvě děti Josefa (1859) a Cecílii (1861). Před narozením Anežky v roce 1877 se jim narodily tři děti (1870, 1871, 1876), které však po porodu zemřely. Následujícího roku se rodina přestěhovala do Hostic. Z dochovaného osmatřiceti stránkového strojopisu Moje paměti na rozdíl od archivovaného rukopisu Z mé paměti uvádí podrobnosti o rodině z matčiny i otcovy strany. Matka měla pět sester, otec měl jednoho bratra a čtyři sestry a vypráví o jejich životních osudech.

3/ Zemský archiv Opava, pobočka Olomouc, matrika Hostice 1856 – 1887, inv. č. 7925, č. 214. Zemřel 12. 3. 1879 na ztrátu krve následkem postřelení ve věku 48 let.

4/ Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, matrika Hostice 1867 – 1884, inv. čís. 7913, č. 311.

Ve stručném strojopisném životopise své matky A. Šulová ještě uvádí: *Žila u mladší dcery Marie, která se provdala za státního nadlesního Švarce (A. Schwarz) v Krumperkách (Podlesí). Byla zcela podobná babičce Boženy Němcové, celý dům řídila, čtyři děti vychovala a celé Krumperky ji nazývaly jenom Grossmutter a vyprávěly, jak pracuje a jak se stará. Ve válce (1. světová) ještě předla. Sama si len zasela, zpracovala a napředla na prostěradla a na šaty pro děti, když byla nouze o plátno. Byla tak rozumná, že se k ní, když už byla téměř osmdesátiletá, obraceli lidi o radu. Zemřela v roce 1926.*

Dětství se mnoho nelišilo od života jiných dětí na vesnici. Ráda vzpomínala na školu, která byla jednotřídní se třemi odděleními. V dospělosti obdivovala pedagogickou práci učitele Jana Touše, který musel zaměstnat 120 až 130 dětí v jedné místnosti. Jedna skupina psala, druhá počítala a třetí se zabýval mluvnici. Učebnice neměli, museli si je půjčovat a brzy každá měla volné listy. Vzpomínala na pochvaly v dějepisu. V zimním čase se děti zapojovaly do podomácké výroby nitěných knoflíků. Některé si práci nosily i do školy, ale pokud na ně učitel přišel, knoflíky hodil do kamen. Od dvanácti let dostávala školní mládež tzv. úlevu. Žáci mohli být od dubna do října doma, aby pomáhali rodičům v hospodářství. Na zimní měsíce se opět vraceli do školy. Do světa dětí patřila i zábava a hry. V zimním období se nejvíce bavily výrobou papírových křížků. Pletly se z barevných papírů a mezi dětmi se s nimi také obchodovalo. Prodávaly se za sušené ovoce, jablka, buchty, nebo se prostě vyměňovaly. V době adventu měla řada stavení za okny mech a na ten se stavěly papírové křížky. Někdy tam bylo i perníkové srdce či koník od Mikuláše, nebo obrázky z pouti a větvičky červených jeřabin.

Ve škole i při vyučování děvčata hrála odebíranou. Z provázku se na prstech tvořily různé kombinace například *šráky, voda, kolíbka, pavouk, podebrání, rozpad*. Chlapci se zase bavili hrou na zloděje. Na šest lístků se napsaly role *král, šířic, zloděj, okradený, obžalovaný, soudce* a tajně se rozdaly mezi chlapce. Okradený si stěžoval u krále a měl ukázat na viníka, pokud se spletl a zloděje správně neurčil, byl sám potrestán. V létě nejčastěji děvčata hrála o kamínky a chlapci se bavili při *tyčkrle* s dřevěnými tyčemi. Čas na hraní byl hlavně v neděli odpoledne. Hračky vesnických dětí zhotovovali jejich rodiče. Panenka byla vyřezaná ze dřeva a zabalená do nějaké látky. U chlapců byly oblíbené dřevěné pušky.

Z dětských povinností si Anežka oblíbila podzimní pastvu. Děti z celé vesnice pásly kozy a čas si vyplňovaly různými hrami. Z olšových prutů si nastavěly překážky, přes které skákaly. Hrály si na *kokše, na konopí, na růžovou paní, na prstýnek, na fanty, na barvy, na školu*. Když bylo chladno, dělaly děti oheň. Za deště se dětem moc nechtělo, ale musely s kozami aspoň na hodinu ven. Nasadily si pytle, u lesa si sesedly a vyprávěly si. Při hrách někdy pozapomněly na čas a začalo se stmívat. Potom všichni běželi do vesnice, kozy trefily do svých chlívků, ani ve tmě se nespletly. V říjnu i děti s úlevou musely do školy a kozy se pásly jen krátce na spadáném listí.

Ve svých pamětech rovněž vzpomíná, že sestra Marie v deseti letech začala chodit do německé školy v Rudě nad Moravou (Schulverein)^{5/}, o kterou byl velký zájem ze strany českých rodičů. Anežka chtěla umět německy a učila se doma společně se sestrou. Jak dále uvádí, *sama seděla jako ostatní děti 5 let ve třetí třídě a učila se stále to samé*. Další vzpomínka na dětská léta patřila zimnímu období. Jak přišly první mrazy, chodili na bukvice, které padaly ze stromů a silná vrstva jich ležela pod každým bukem. Děti i dospělí v houfu chodili do lesa. Každý měl pytel a metličku. Pod stromy se pomocí metly odhrnulo listí, těžší bukvice zůstaly ležet. Smetly se na hromadu a daly do pytle. Plný pytel byl pro děti těžký, nesly jej na zádech v hlubokém předklonu. Doma se bukvice prosily přes síto a uložily sušit na pec. Vyloupané se drtily ve hmoždíři a smíšené s cukrem byly zimní pochoutkou, údajně lepší než ořechy.

Za tuhé zimy se sněhovými závějemi zůstávaly děti přes poledne ve škole. K obědu s sebou měly většinou *pleskánky* či *barkus* (placky z mouky nebo brambor). Ve škole se začalo topit v kamnech těsně před vyučováním a děti ze vzdálenějších míst přicházely promrzlé. Některé neměly ani boty, chodily v podšitých punčochách nebo v botách ze slámy. Ve třídě potom musely být bosy.

V tomto ročním období bylo nejčastější zábavou sáňkování. Sotva je učitel vypustil ze školy, běžely do Petříkova náhonu. Chlapci měli za plotem schované sánky. Někteří nasedli na sánky, další se za ně chytili a jelo se. Náhon byl dlouhý a poměrně prudký, dole se muselo hodně brzdit, aby náraz do plotu nebyl silný. Někteří jezdili na *sotoře* (školní taška ze slámy) a často si tak rozbili tabulky na psaní.

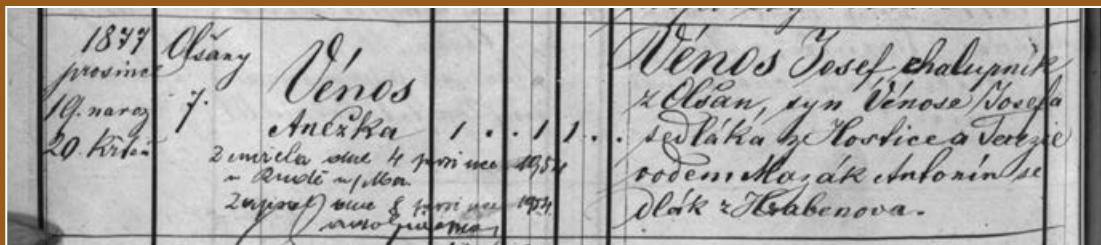
Z dětství popisuje některé další zážitky. Boty si obuli pouze do kostela, jinak chodili naboso. Kupovaly se v Šumperku na jarmaku, vždy o nějaké číslo větší. Když si stěžovali, dostali odpověď, *noha roste, boty nerostó*. Šaty šil krejčí Doležal podle aktuální místní módy, ale byl nespolehlivý v dodržování slibů. Jeho častá odpověď byla, *já sem nemoh*.

Jednou se domluvilo šest děvčat a dva chlapci na výlet na Nový hrad u Raškova.^{6/} Žádný z nich tam ještě nebyl a neznal cestu. U Raškova vstoupili do lesa, kterým chodili přes dvě hodiny, ale hrad nenašli. Z lesa vyšli u Hanušovic a rozhodli se po silnici vrátit domů. U Horního dvora uviděli vysoko v lese zříceninu hradu. Odhodlali se přejít řeku Moravu, která byla po jarním tání plná prudké vody. Uprostřed jim začala voda podrážet nohy a nebyť chlapců mohli

---

5/ Němečtí obyvatelé českých zemí odmítali jazyková nařízení zrovnoprávňující češtinu s němčinou. Němci, kteří se vydávali za oběť čechizace, založili v říjnu 1880 Deutsche Schulverein. Češi odpověděli založením Ústřední matice školské. Schulverein začal budovat německé školy i v původně českých obcích.

6/ Rozsáhlá zřícenina hradu vzniklého na přelomu 13. a 14. století. Byl plošně největším hradním areálem na severní Moravě a jedním z největších českých hradů vůbec. Ke konci 15. století byl během česko-uherských válek dobyt a zničen.

Zápis v matrice o narození Anežky Šulové. Zemský archiv Opava, pobočka Olomouc.

Hostice a okolí na mapě z roku 1882.

<p>Moisie Dcera Hojálka Plova 1. chalupníka v Hosticích a Magda kny rodem Gřivý, Šof, chalup- ník z Havičova.</p>	<p>Agnač Kóbet sedláček v Hosticích Josefa jeho manželka Šof, Barták poljičan</p>	<p>František Čadšířka farář Kajandřka Čelínová & Rudý č. 62</p>
---	---	---

Na horním snímku a vpravo dole dům č. 115 v Hosticích, kde bydleli a pracovali manželé Šulovi do roku 1922.

se i utopit. Vrátili se na břeh, na sluníčku usušili šaty a pokračovali v cestě po silnici. Za chvíli přišli k mostu přes řeku, o kterém nevěděli, od něj vedla cesta na hrad. Byli tam za půl hodiny. Po prohlídce se vrátili domů. Rodičům se vůbec nezmínili, jaké nebezpečné dobrodružství prožili.

Po ukončení školní docházky nastoupila ve 14 letech do továrny. Na tuto část svého životopisu vzpomíná ve čtrnáctistránkovém záznamu pod názvem *Do fabriky*. Jedná se o mimořádný doklad pamětnice věnovaný popisu pracovního prostředí i sociálním podmínkám v továrnách, v tomto případě papírna v Alojzově, z posledního desetiletí 19. století.⁷¹

Za mých mladých let dělalo se ve fabrice dvanáct hodin denně, od šesti ráno do šesti večer s polední přestávkou. Bylo tuze těžké práci dostat. Chodilo se v pondělí ráno na „vzítí“, třeba půl roku než se to podařilo. U nás doma – bez táty, máma a dvě dcery, hospodářství 13 měřic „hubenýho“ pole a chalupa na krku. Peníze bylo zapotřebí na šaty, na boty, na formanky a na potraviny, které hospodářství nedávalo a musely se kupovat. Bylo usnesený, že každá z nás děvčat půjde jeden rok do fabriky vydělávat na potřeby. Protože jsem byla starší, musela jsem jít první.

Dostala jsem se do alojzovské papírny. Tomu místu se říkalo „na huta“ nebo „na hamrách“. Byla jsem přidělena na „kabelárnu“, kde se lepily papírové tašky. Práce byla úmorná. Muselo se nalepit čtyři tisíce kabelí. Děvčata si šila z textilních flíčků návleky na prsty, které se rozdíraly a krvácely stálým ježděním po papíře. Pro ty flíčky si chodily „potajmo“ mezi polednem do hadrovny. Jak je však někdo chytil, byl hned „štróf“ (trest). Nic nepomohlo, že je potřebovaly.

Také jsme chodily plnit kotel dřevem. Suků zbavené dřevo jsme si podávaly z dřevárny. Stály jsme v řetězu až ke kotli, kde se dřevo vařilo a kam vešlo 6 metrů. Vařič si ho sám do kotle rovnal. Vylezl tam po žebříku a narovnal plný kotel až po víko, které potom zašroubil. Do kotle se pustila pára a ten se začal otáčet. Za naplnění jednoho kotle se nám napsalo 8 krejcarů.

Nejhorší práce byla na hadrovně, kde v řadách stály stoly. Ke každému se dal žok hader a ten se přebíral – vlněný extra, bavlna extra a hedvábí také. Knoflíky, přezky a haklíky se uřezaly nožem, který byl přidělaný ke stolu. Byl tam hrozný prach a zápach starých věcí. Hlavně, když přišly hadry ze špitálů a ústavů.

Dělnice byly z blízkého okolí a bylo zvykem nosit jim oběd. Většinou to byla bramborová polévka a barkus, nebo zelná polévka a pleskanky, také melta s bar-kusem nebo vodová polévka s prosnou kaší. Maso nezavonělo nikdy. Dnes se tomu tuze divím, jak bylo možné při takové stravě pracovat tolik hodin denně. Bývala jsem mockrát bez oběda, když máma měla polní práce, nemohla včas uvařit a oběd za mnou nosit.

---

71 Osada Alojzov byla založena na počátku 19. století knížetem Aloisem z Lichtenštejna se železářskou hutí. Po požáru v roce 1873 byla přebudována na papírnu (firma Karger).

V této fabrice byly hrozné poměry. Vládl tam syn fabrikanta a jeden inženýr. Jak se objevilo lepší děvče, hned ho poslali uklízet kanceláře a hned se jí připsalo více hodin. Potom byla objednaná do Hory, to byl les u fabriky. Páni měli jednoho dělníka „na své ruku“ jako tajemníka a posla. Ten jim chodil přes les Klapuše do Šumperka pro lahůdky a likéry. Některá se dala svést, ale každá také ne. Taková svedená potom sama pro posměšky druhých z práce odešla.

Zde Anežka zažila také pošklebky „fabriček“. Když si v polední přestávce četla, začaly ji říkat „učitelka“. Po osmi měsících práce ztratila chuť k jídlu, byla malátná a matka ji nechala doma. Na jiném místě uvádí jako důvod svého odchodu z továrny účast na schůzích sociálně demokratické strany.

V roce 1892 nastoupila v Šumperku do textilní továrny, kde obsluhovala tkalcovské stroje. Nebyla z Hostic sama, kdo docházel za prací. Každé pondělí se děvčata scházela ve čtyři ráno na konci vesnice. Ve městě bydlely v podnájmu za 4 krejčary a kávu ke snídani. Domů se vracely v sobotu večer kolem 21 hodiny. Po čase nebyla v šumperských textilkách práce. Nakonec nastoupila do přádelny v Holbě (Halbseite),^{8/} dnes součást Hanušovic. I když se zde většinou pracovalo v prašném a mokřém prostředí, získala místo v tzv. suchém sále, kde se smotávala příze do přaden. Stejně jako v předchozím místě do práce chodila pěšky a zůstávala přes celý týden. Spala v továrně na slamnících a v kuchyni si mohla něco uvařit.

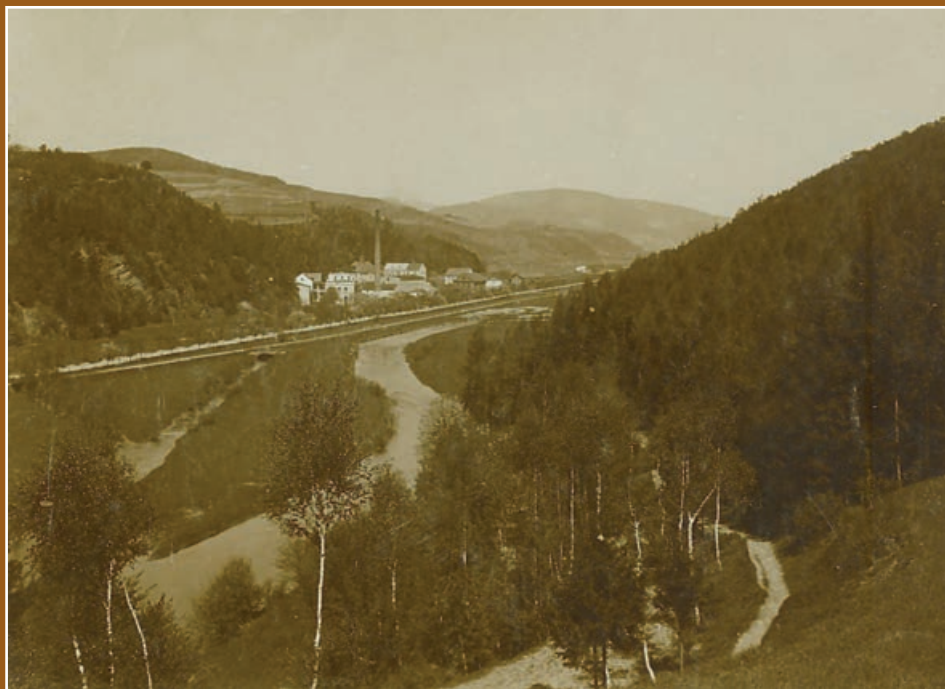
Začala se zajímat o sociálně demokratické hnutí. Organizátorem byl její spolužák Josef Kašpar. Ve svých pamětech na toto období vzpomíná:

Utvořil spolek, pozval řečníky a získal většinu mládeže. Zpívali jsme Píseň práce, chodili dvě až tři hodiny pěšky na schůze. Do Hostic pozval dobrého řečníka, nějaký Stejskal, vypadal jako kněz, až mu chtěly babky líbat ruce. Lidé otevírali uši i oči. Slyšeli věci, o kterých jaktěživ nevěděli. Kdo to kdy slyšel, že smí mluvit o pánech, jak jednájí a že tak jednat nemají. Páni a vrchnost jsou přece od Boha ustanovení – slyšeli v kostele kázat – a lidé jsou na to, aby poslouchali. To byla první veřejná schůze u nás. My mladí jsme si vedli řečníka od vlaku, byl nás velký zástup a ještě víc čekalo v hospodě a před ní. Mluvil všem do duše, všechno byla pravda, co uváděl, slyšeli to v životě poprvé. Mladým se zdálo, že nás čekají velké věci. Poznávali jsme, že máme také práva, nejenom povinnosti být poslušní.

O následcích svého jednání napsala: *Když jsem přišla ráno do práce, zastavil mě „ausér“ (vedoucí), že dostávám výpověď a budu zaměstnána jen do konce týdne. Když jsem se ptala na důvod, bylo mně sděleno, že je to kvůli účasti na schůzi. Počkala jsem, až přijel do továrny ředitel, říkalo se mu „staré“. Neuměl moravsky a tak jsem se německy zeptala, proč jsme propuštěna. Uvedl stejný důvod a ještě jsem si musela vyslechnout výklad o nevděčnosti dělníků, kteří chodí na schůze*

8/ Byla založena někdy kolem roku 1595. Základem pro německý název Halbseite bylo osídlení pouze po jedné straně silnice. V roce 1857 zde byla z popudu šumperského podnikatele E. Oberleithnera založena přádelna lnu, která pracovala do roku 1956.

Papírna v Alojzově, fotografie z první poloviny 20. století, sbírky Vlastivědného muzea (dále VM) v Šumperku.

Oberleithnerova přádelna v Hanušovicích – Holbě, pohlednice z první poloviny 20. století, sbírky VM v Šumperku.

Oberleithnerova textilní továrna v Šumperku, fotografie z konce 19. století, sbírky VM v Šumperku.

Oberleithnerovo bělidlo v Šumperku, fotografie, konec 19. století, sbírky VM v Šumperku.

a nadávají na své chleboďárce. Protože sestra vyšla ze školy a nastoupila do služby, matka mě potřebovala doma. Potom jsem chodila na schůze, jak jsem chtěla.

Někdy v této době vystoupila A. Šulová z katolické církve,^{9/} což mělo své důvody v událostech, které sledovala téměř celá Morava a ohlas měly i v Rudě nad Moravou a okolí. V rukopisných vzpomínkách se dočteme:

Ten rok se v létě chystalo v Rudě biřmování^{10/} Měl přijet arcibiskup Theodor Kohn.^{11/} Vedl právě tehdy proces s jedním chalupníkem na Valašsku skrze lesní krádež. V sociálně demokratických novinách se začalo o tom psát i o poměrech na arcibiskupském panství, jak snížil mzdy všem dělníkům a jak hromadí mamon. Také o něm kolovaly různé milostné historky. Jaký div, že jsme na něj byli zvědaví. Bylo mezi námi pevně umluveno, že ho zdravít, ani klanět se mu nebudeme, protože utiskuje dělníky a je bezohledný. Ignorovat jej a vyhnout se biřmování, to jsme nemohli, doma by nám to nedovolili, nejt do kostela. Tak jsme si pod přísahou slíbili, že půjdeme, ale že ho uctívat nebudeme, že si to za své skutky nezaslouží.

Biřmování se konalo v neděli odpoledne. Arcibiskup přijel kočárem hraběte Žerotína z Bludova, kde nocoval. Vstoupil do fary a ohromné davy čekaly. Konečně se řadil průvod a arcibiskup vyšel obklopen kněžími. Kráčel pomalu a důstojně, žehnal věřícím, kteří všichni klečeli. My jsme stáli na rohu u Lapače. Když se arcibiskup blížil a všichni už klečeli, my jsme zůstali stát. Jeho ceremoniář volal z dálky, abychom klekli. My nic. To bylo něco neslýchaného, nepokořit se před církevním knížetem. Když průvod přešel, vyprávěli jsme jeden druhému, jaký na nás arcibiskup udělal dojem. Uznali jsme, že je mladý, hezký, bystrých očí, ale nemá v sobě nic svatého, úplný svěťák. Ještě před odjezdem jsme viděli, jak se pyšně nesl. Doma bylo zle od rodičů a většina dostala nařezáno. V pondělí ráno přišli událost vyšetřovat četníci jako urážku náboženství. Všichni byli potrestáni čtyřřadvacetihodinovým vězením.

Pouze tři dívky tomu ušly, stály více vzadu a chlapci je neprozradili. Já byla jedna z nich. Ta příhoda měla vliv na naše náboženské přesvědčení. Vyhýbali jsme se kostelu, četli se zájmem o průběhu soudního sporu, který vedl arcibiskup s domkářem. Nakonec ho připravil o majetek a zničil i s rodinou. Všeobecně se toto jednání církevního knížete odsuzovalo.

9/ Až v roce 1920 se přihlásila s dalšími hostickými obyvateli do vznikající Československé církve husitské. V Hosticích byla ustanovena náboženská obec a později sbor.

10/ V římskokatolické církvi obřad svátosti, v níž jsou křesťané obohaceni dary Ducha svatého a posílení k šíření a hájení víry. Biřmování uděleje biskup.

11/ ThDr. Theodor Kohn (1845-1915) byl 64. olomoucký biskup, sedmým arcibiskupem olomoucké diecéze a prvním biskupem nešlechtického původu. V roce 1893 byla potvrzena jeho volba papežem. Posléze byly arcibiskupovi vytýkány protokolární výsledky kněží, překážky v ustanovování katechetů, trestání lidí, kteří sbírali klestí v arcibiskupských lesích atd. Stížnosti se hromadily v Římě i na nunciaturě ve Vídni. Papež vyzval arcibiskupa k dobrovolné rezignaci, což se stalo 12. března 1904.